

Heeft de samenleving handel in aandelen nodig?

Beleggen is in. Beleggen levert geld op. Zo wordt Jan en alleman voorgehouden. Ook de FNV doet eraan mee. De werknemers, zo is haar plan, moeten een deel van de loonstijging uitbetaald krijgen in de vorm van aandelen of opties op aandelen. Zo kunnen zij mee profiteren van de economische groei. Maar wat betekent maatschappelijk gezien eigenlijk *beleggen*? Nico Schouten van het Wetenschappelijk Bureau gaat hier nader op in.

De beleggingskoorts is de laatste jaren flink opgelopen in Nederland. Inmiddels hebben al 1,7 miljoen huishoudens op één of andere manier geld belegd in aandelen, obligaties of vastgoed. De Nederlandsche Bank meldt in haar jaarverslag dat in

1999 voor 13,9 miljard nieuw geld is belegd, waarvan 7,3 miljard in aandelen. Het totale belegde vermogen kwam met inbegrip van koerswinsten op 1 januari van dit jaar uit op 228 miljard gulden.

Om alle werkzaamheden uit te

voeren die daarmee verband houden, is een leger aan werknemers nodig. Het merendeel van het aandelenkapitaal wordt beheerd via speciale fondsen die zijn opgezet door vermogensbeheerders. Begin dit jaar telde Nederland 346 van die beleg

Foto: Robert Vrolijk

brengen. En tenslotte zijn er ook mensen nodig die toezicht houden op alle transacties.

Alles bij elkaar genomen is duidelijk dat er ruim boven de 10.000 mensen in Nederland een baan vinden in het beleggingscircus. Mogelijk zelfs het dubbele.

Hoe moeten we dit zien? Dragen deze werkzaamheden bij aan de maatschappelijke rijkdom? Of is het een kostbare verspilling van arbeid – in een tijd waarin de samenleving schreeuwt om goed opgeleide, gemotiveerde werknemers?

Banken verdienen meer aan aandelenprovisie dan aan het uitzetten van spaargeld

Volgens de gangbare economische theorie gaat het om nuttige inzetten van investeringsmiddelen. Bedrijven hebben geld nodig voor hun activiteiten, vooral als ze willen uitbreiden door overnames. Dat geld krijgen ze door de uitgifte van aandelen. Aan de andere kant wil het publiek zijn spaargelden zien groeien – of op zijn minst voorkomen dat ze minder waard worden door inflatie. Dus wordt het geld in beheer gegeven bij financiële dienstverleners (banken, vermogensbeheerders) die het beleggen om er meer geld uit te halen. De economische groei maakt dit mogelijk, en komt zodoende voor een deel ten goede aan de geldschieters in de vorm van rente of dividend.

Dividenden zijn doorgaans hoger dan rente omdat er een risico zit in beleggingen. Als een bedrijf te weinig winst maakt, of zelfs verlies lijdt, hoeft er immers geen dividend te worden uitgekeerd. Rente daarentegen moet wel altijd worden betaald. Tenminste, zolang de bank niet failliet gaat. Zeker in een tijd van hoogconjunctuur en oplopende koersen kan de burger relatief fors winnen door zijn geld te beleggen en met aandelen te handelen. Vandaar de groeiende interesse van de laat-

ste jaren om te gaan beleggen. Maar er is meer aan de hand. Het publiek wordt het beleggen ook op grote schaal aangepreurd. Vooral banken introduceren steeds weer nieuwe fondsen en smeren die met grote reclamecampagnes aan bij haar rekeninghouders. Dit lijkt eigenaardig, omdat voor beleggingen geld aan de spaarrekeningen wordt onttrokken. Geld dat voor de banken goedkoop is, vanwege de lage rente. De clou is dat banken al jaren bulken van het geld. Zij hebben te weinig aantrekkelijke investeringsmogelijkheden. Daarom is het lucratiever de risico's bij het publiek te leggen. Zeker omdat ze aan de provisies meer verdienen dan de leningen aan bedrijven zouden kunnen opbrengen. Bedrijven die geld nodig hebben, zijn er ook bij gebaat: als het publiek meer wil beleggen, komen zij gemakkelijker aan risicodragend kapitaal.

Traditioneel worden investeringen van bedrijven vooral bekostigd door leningen van banken. Die bekijken daarbij of die investeringen goede perspectieven hebben. Winstgevende perspectieven, wel te verstaan. Banken spelen dus traditioneel een grote rol in de planning van economische ontwikkelingen in een vrije markt-economie. In theorie kan die rol zo groot zijn dat er niet eens geld in de vorm van aandelen belegd wordt. Het beleggen is ontstaan uit de behoefte van private investeerders om een hogere opbrengst te krijgen in ruil voor meer risico's. Dat waren aanvankelijk vooral rijkelui, en later ook steeds meer fondsen die geld beheren voor particulieren. Sinds enkele jaren zetten ook pensioenfondsen fors in op de aandelenmarkt.

Een publiek systeem voor de investeringen van bedrijven heeft veel voordelen

Wat nu als we het beleggen afschaffen en de bemiddelende rol van de banken onderbren-

gen bij een orgaan dat onder toezicht staat van de overheid? In plaats van de vrije markt-economie waarin alleen maar verantwoording afgelegd wordt aan de eigenaren komt dan een planeconomie waarin vraag en aanbod gereguleerd worden door een orgaan dat zich publiek moet verantwoorden. In het particuliere systeem domineert vanzelf de eis van particulier rendement (zo hoog mogelijk). Er wordt geïnvesteerd in zaken waarvoor een koopkrachtige vraag bestaat. In het publieke systeem kunnen andere en sociale gezichtspunten meespelen. Daarin kan geïnvesteerd worden in zaken die van belang zijn voor alle burgers, dus ook die met weinig koopkracht. Bijvoorbeeld in een nieuwe school in plaats van een casino, een verpleeghuis in plaats van een luxe jachtwerf, of meer openbaar vervoer in plaats van meer reclame. Een ander voordeel is dat de concurrentie om kapitaal uitgevochten kan worden in een publiek debat, en niet door speculaties met aandelen. Dan zijn we meteen verlost van de beursberichten en hun negatieve invloed op de publieke moraal.

Tegenstanders van zo'n publiek systeem zullen snel wijzen op het uitdijende overheidsapparaat dat hiervoor nodig is. Maar snijdt dat argument hout? In totaal werken er bij banken en overige financiële instellingen in Nederland (verzekeraars en pensioenfondsen niet eens meegerekend) 131.000 mensen. (Bron: FNV-Dienstenbond.) Zij houden zich bezig met het bewaren en uitkeren van geld en met het investeringsbeleid van bedrijven. Daar zit heel veel dubbel werk in omdat de instellingen met elkaar concurreren en de bedrijven zelf ook al het nodige werk doen. Zou het aantal mensen dat zich met het kapitaalverkeer bezighoudt werkelijk minder zijn dan die van een planningsorgaan in een planeconomie? Dat is niet erg waarschijnlijk.

gingsinstellingen die samen 457 fondsen beheren. In het 'Vermogensjaarboek 2000' worden gegevens verstrekt van 64 – voornamelijk grotere – instellingen. Alleen al deze 64 vermogensbeheerders bieden werk aan naar schatting 7000 'arbeiders'. Daarbovenop komen nog de mensen die de beleggingen beheren van de banken, verzekeraars en pensioenfondsen. Verder heeft de AEX ongeveer 600 mensen in dienst en houden alle beursgenoteerde bedrijven zich bezig met beleggen, volgen van de koersen en uitkeren van dividenden. Allerlei media hebben mensen in dienst om het financiële nieuws te volgen en te